Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра цивільно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

_____ Віталій СЕРЬОГІН

«31» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань - 29 Міжнародні відносини

спеціальність - 293 Міжнародне право

освітня програма - Міжнародне право

вид дисципліни - обов'язкова

факультет - юридичний

2026 / 2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету

31 серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Волощенко Ольга Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол № 1 від 28 серпня 2026 року

Завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін Олена УСТИМЕНКО

Програму погоджено с гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Міжнародне право»

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право»
кандидат юридичних наук, доцент Євген ТІТОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 31 серпня 2026 року, № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Цивільний процес» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є навчити студентів правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного процесуального права; використовувати дані науки цивільного процесуального права для вирішення професійних завдань; оцінювати докази у цивільній справі; розуміти зміст процесуальних інститутів, постанов пленумів Верховного Суду; підготувати кваліфікованого спеціаліста з питань тлумачення, аналізу норм цивільного процесуального права та практичного їх застосовування при вирішенні конкретних судових справ.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення та аналіз правових проблем, формування та обґрунтування правових позицій та застосування отриманих знань у практичних ситуаціях.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
56 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
10 год.	10 год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК07. Здатність надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного публічного і міжнародного приватного права, права Європейського Союзу, національного права України та права інших держав; прогнозувати і оцінювати юридичні ризики зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних ініціатив та шляхи їхньої мінімізації.

СК08. Здатність вести дискусію і дебати з міжнародно-правових та загально юридичних питань, готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах.

СК12. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і проблеми в міжнародно-правовій та національно-правовій діяльності.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

РН 05. Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити реле ванти е Іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.

РН 06. Забезпечувати юридичний супровід захисту прав, відстоювання інтересів фізичних і юридичних осіб, національних інтересів держави Україна за допомогою міжнародних та національних правових механізмів у сфері міжнародних публічних і міжнародних приватних відносин.

РН 07. Використовувати практику Європейського суду з прав людини, інших міжнародних судових та арбітражних органів, міжнародних організацій та інших договірних органів, теоретичні знання з міжнародного права і національного права для обґрунтування і захисту власної позиції, захисту інтересів клієнта та в інших професійних цілях.

РН 10. Вільно комунікувати з професійних питань державною та іноземною(ими) мовою (ами) усно та письмово, фахово використовувати юридичну термінологію.

РН 15. Використовувати сучасні цифрові технології, здійснювати збирання з різних джерел, систематизацію та аналіз інформації щодо міжнародних і національних правових процесів і явищ.

1.8. Пререквізити: Теорія держави та права. Цивільне право.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна частина

Тема 1. Загальні положення цивільного процесу

Цивільний процесуальний порядок захисту майнових та особистих немайнових прав та інтересів громадян та організацій, що охороняються законом. Судова влада в Україні. Правосуддя та цивільне судочинство. Поняття, предмет і метод і система цивільного процесуального права. Джерела цивільного процесуального права.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права

Поняття принципів цивільного процесуального права. Система принципів цивільного процесуального права. Характеристика окремих принципів цивільного процесуального права. Принцип змагальності сторін у цивільному процесі. Принцип диспозитивності у цивільному процесі. Принцип гласності у цивільному процесі. Принцип процесуальної гласності сторін.

Тема 3. Учасники судового процесу.

Учасники судового процесу: поняття, види, права та обов’язки. Суб’єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація. Цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність. Суд як суб’єкт цивільних процесуальних правовідносин. Склад суду. Підстави для відводу суддів. Особи, які беруть участь у справі, та інші учасники процесу як суб’єкти цивільних процесуальних правовідносин. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі. Права та обов’язки осіб, які беруть участь у справі. Поняття сторін в цивільному процесі. Процесуальні права і обов’язки сторін. Процесуальна співучасть. Види співучасті. Необхідна та факультативна співучасть. Процесуальні права та обов’язки співучасників. Поняття, умови і порядок заміни неналежної сторони. Наслідки заміни неналежної сторони. Процесуальне правонаступництво (поняття й умови вступу до процесу правонаступника). Відмінність заміни осіб у процесі у порядку правонаступництва від заміни осіб у порядку заміни неналежної сторони належною. Поняття про треті особи в цивільному процесі. Їх процесуальні права та обов’язки. Підстави та процесуальний порядок залучення (вступу) третіх осіб. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги. Відміна третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від

первісних позивачів та співпозивачів. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Відміна третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, від співучасників (співпозивачів, співвідповідачів). Участь третіх осіб у трудовій справі.

Тема 4. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ.

Поняття юрисдикції. Судова юрисдикція цивільних справ (поняття, значення). Види юрисдикції. Поняття та види підсудності. Родова підсудність цивільних справ. Територіальна підсудність цивільних справ. Наслідки порушення підсудності. Підстави і порядок передачі справи до іншого суду.

Тема 5. Процесуальні строки та судові витрати.

Поняття та види процесуальних строків, їх обчислення. Продовження та поновлення процесуальних строків. Строки судової діяльності, їх природа. Поняття та види судових витрат. Звільнення від сплати судових витрат. Розподіл та відшкодування судових витрат.

Тема 6. Доказування та докази в цивільному процесі

Поняття та мета доказування у цивільному процесі. Межі доказування у цивільному процесі. Поняття судових доказів. Поняття засобів доказування у цивільному процесі. Предмет доказування. Визначення предмета доказування у конкретних цивільних справах. Факти, що не потребують доказування. Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванню. Правові презумпції (поняття, значення). Належність доказів і допустимість засобів доказування. Класифікація доказів. Пояснення сторін і третіх осіб. Показання свідків, порядок їх дослідження. Письмові докази. Документи, які вироблені на комп'ютерній техніці, як засоби доказування у цивільному процесі. Протокол судового засідання як різновид письмових доказів. Речові докази. Порядок огляду речових доказів за місцем їх знаходження. Висновок експерта. Експертиза в цивільному процесі. Судові доручення, порядок їх дачі та виконання. Забезпечення доказів. Підстави і порядок забезпечення доказів. Запобіжні заходи: види, підстави та порядок вжиття. Припинення запобіжних заходів. Відшкодування шкоди, завданої вжиття запобіжних заходів. Оцінка судових доказів.

Тема 7. Процесуальні документи у цивільному судочинстві

Поняття і суть позовного провадження. Право на судовий захист. Поняття позову та його елементи. Види позовів. Право на пред'явлення позову. Передумови права на пред'явлення позову. Порядок пред'явлення позову. Умови реалізації права на пред'явлення позову. Позовна заява та її реквізити. Об'єднання та роз'єднання кількох позовних вимог. Право на судовий захист відповідача. Зустрічний позов. Мирова угода. Зміна позову. Відмова від позову. Визнання позову.

Розділ 2.Особлива частина

Тема 8. Позовне провадження

Порушення цивільної справи. Матеріально-правові і процесуальні наслідки порушення цивільної справи. Підстави для відмови у прийнятті заяви. Правові наслідки відмови судом у прийнятті заяви. Зміст і порядок підготовки цивільних справ до судового розгляду. Призначення справи до судового розгляду. Судові виклики і повідомлення.

Тема 9. Розгляд справи по суті

Поняття і значення стадії розгляду справи по суті. Судове засідання. Порядок судового засідання. Повноваження головуючого судді у веденні справи. Підготовча частина судового засідання. Розгляд справи по суті як частина судового засідання. Судові дебати. Порядок прийняття і проголошення судового рішення. Протокол судового засідання. Зауваження на протокол судового засідання, порядок їх розгляду. Підстави і наслідки відкладення розгляду справи. Підстави і наслідки зупинення провадження по справі. Закінчення справи без винесення судового рішення. Закриття провадження по справі. Залишення заяви без розгляду.

Тема 10. Рішення суду першої інстанції. Заочний розгляд справ.

Поняття і види судових постанов. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Зміст судового рішення як процесуального документа. Засоби усунення недоліків рішення судом, який його постановив. Додаткове рішення. Роз'яснення рішення. Виправлення описок і явних арифметичних помилок у рішенні. Законна сила судового рішення. Негайне виконання судового рішення. Ухвали суду першої інстанції. Види ухвал суду першої інстанції. Порядок заочного розгляду справи. Умови проведення заочного розгляду справи. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення.

Тема 11. Наказне провадження

Поняття, правова природа та особливості інституту наказного провадження. Поняття наказного провадження. Поняття і сутність наказного провадження і судового наказу. Стадії наказного провадження. Поняття судового наказу та умови його видачі.

Тема 12. Окреме провадження

Загальна характеристика окремого провадження в цивільному судочинстві. Розгляд справ про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Розгляд справ про визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим. Судовий розгляд справ про усиновлення дітей, які проживають на території України, громадянами України та іноземними громадянами. Розгляд справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.

Тема 13. Апеляційне провадження

Сутність апеляційного оскарження рішень і ухвал, що не набрали законної сили. Суб'єкти апеляційного оскарження. Реалізація права на апеляцію. Підготовка апеляційного розгляду справи. Призначення справи до розгляду у суді апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Процесуальний порядок і строки розгляду справ судом апеляційної інстанції. Підстави для відхилення апеляційної скарги, подання. Підстави для скасування рішення, або ухвалення нового рішення. Підстави для відхилення скарги, подання прокурора на ухвали суду першої інстанції. Ухвали та рішення суду апеляційної інстанції і їх чинність.

Тема 14. Касаційне провадженням

Сутність касаційного перегляду судових постанов. Суб'єкти оскарження у касаційному порядку. Реалізація права на касаційне оскарження. Підготовка справи до касаційного розгляду. Процесуальний порядок і строки розгляду справи судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції. Обов'язковість висновків і мотивів касаційної інстанції. Ухвали і рішення касаційної інстанції. Чинність рішень, ухвал суду касаційної інстанції. Перегляд судових рішень Верховним Судом.

Тема 15. Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами

Загальна характеристика перегляду рішень, що набрали законної сили у зв'язку з нововиявленими обставинами. Поняття нововиявлених обставин та підстави перегляду рішень. Відмінність нововиявлених обставин від нових доказів. Особи, які мають право порушувати питання про перегляд справ за нововиявленими обставинами. Суди, які переглядають справи за нововиявленими обставинами. Процесуальний порядок перегляду справ за нововиявленими обставинами. Постанови суду при перегляді справ за нововиявленими обставинами.

Тема 16. Судочинство з участю іноземних громадян та організацій

Поняття визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. Визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню. Цивільне процесуальне становище іноземних осіб. Позови до іноземних держав та міжнародних організацій. Дипломатичний імунітет. Підсудність судам України цивільних справ у спорах, в яких беруть участь іноземці.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна частина												
Тема 1. Загальні положення цивільного процесу	6	2	2			2	8	2				6
Тема 2. Принципи цивільного процесуального права	7	2	2			3	8					8
Тема 3. Учасники судового процесу.	12	2	2			8	10	2	2			6
Тема 4. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ.	8	2	2			4	8					8
Тема 5. Процесуальні строки та судові витрати	8	2	2			4	12	2	2			6
Тема 6. Доказування та докази в цивільному процесі	12	2	2			8	8	2				6
Тема 7. Процесуальні документи у цивільному судочинстві	6	2	2			2	8					8
Разом за розділом 1	**59**	**14**	**14**			**31**	**60**	**8**	**4**			**48**
Розділ 2. Особлива частина												
Тема 8. Позовне провадження	7	2	2			3	6					6
Тема 9. Судовий розгляд	7	2	2			3	8					8
Тема 10. Рішення суду першої інстанції. Заочний розгляд справ	7	2	2			3	6					6
Тема 11. Наказне провадження	7	2	2			3	8					8
Тема 12. Окреме провадження	7	2	2			3	6					6
Тема 13. Апеляційне провадження	7	2	2			3	6					6
Тема 14. Касаційне провадження	7	2	2			3	8					8
Тема 15. Провадження у зв’язку з нововиявленими обставинами	7	2	2			3	6					6
Тема 16. Судочинство з участю іноземних громадян та організацій	5	2	2			1	6					6
Разом за розділом 2	**61**	**18**	**18**			**25**	**60**					**60**
Усього годин	**120**	**32**	**32**		**10**	**56**	**120**	**8**	**4**		**10**	**108**

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Тема 1. Загальні положення цивільного процесу	2	

2	Тема 2. Принципи цивільного процесуального права	2	
3	Тема 3. Учасники судового процесу	2	2
4	Тема 4. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ	2	
5	Тема 5. Процесуальні строки та судові витрати	2	2
6	Тема 6. Доказування та докази в цивільному процесі	2	
7	Тема 7. Процесуальні документи у цивільному судочинстві	2	
8	Тема 8. Позовне провадження	2	
9	Тема 9. Судовий розгляд	2	
10	Тема 10. Рішення суду першої інстанції. Заочний розгляд справ	2	
11	Тема 11. Наказне провадження	2	
12	Тема 12. Окреме провадження	2	
13	Тема 13. Апеляційне провадження	2	
14	Тема 14. Касаційне провадження	2	
15	Тема 15. Провадження у зв’язку з ново виявленими або виключними обставинами.	2	
16	Тема 16. Судочинство з участю іноземних громадян та організацій	2	
	Разом	**32**	**4**

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Тема 1. Загальні положення цивільного процесу (навчитися розуміти основні категорії цивільного процесу, та знати джерела цивільного процесу)	2	6
2	Тема 2. Принципи цивільного процесуального права (навчитися надавати характеристику основних принципів цивільного процесу)	3	8
3	Тема 3. Учасники судового процесу (навчитися розкривати комплекс основних прав та обов’язків учасників цивільного процесу)	8	6
4	Тема 4. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ (володіти знаннями з питань розмежування юрисдикції судів за ознаками територіальності, суб’єктності та інстанційності)	4	8
5	Тема 5. Процесуальні строки та судові витрати (навчитися розрізняти категорії «процесуальні строки» та «процесуальні терміни»; навчитися правильно розраховувати розмір судових витрат у цивільному процесі)	4	8
6	Тема 6. Доказування та докази в цивільному процесі (навчитися правильно оцінювати докази у цивільній справ)	8	6
7	Тема 7: Процесуальні документи у цивільному судочинстві (навчитися правильно складати позов у цивільній справі)	2	8
8	Тема 8. Позовне провадження (знати процесуальні права та обов’язки учасників процесу на стадії порушення цивільної справи)	3	6
9	Тема 9. Судовий розгляд (знати процесуальне становище та права учасників цивільного процесу під час судового розгляду справи по суті)	3	8
10	Тема 10. Рішення суду першої інстанції. Заочний розгляд справ (знати структуру рішення суду першої інстанції)	3	6
11	Тема 11. Наказне провадження	3	8

	(знати порядок розгляду заяв у процесі наказного провадження)		
12	Тема 12. Окреме провадження (розуміти порядок розгляду заяв у процесі наказного провадження; навчитися складати заяву в порядку окремого провадження)	3	6
13	Тема 13. Апеляційне провадження (навчитися складати апеляційну скаргу по справі; підготовка до судових дебатів на стадії апеляційного провадження)	3	6
14	Тема 14. Касаційне провадження (навчитися складати касаційну скаргу)	3	8
15	Тема 15. Провадження у зв'язку з нововиявленими або виключними обставинами (знати порядок розгляду справ у зв'язку із ново виявленими обставинами)	3	6
16	Тема 16. Судочинство з участю іноземних громадян та організацій (навчитися розуміти процедуру визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні)	1	6
	Разом	**56**	**110**

6. Індивідуальні завдання

Студентом самостійно виконуються в письмовій формі реферати за наступними темами:

1. Право на судовий захист за Конституцією України.
2. Види судочинства у цивільних справах.
3. Принципи у цивільному процесі.
4. Особи, які беруть участь у справі.
5. Сторони в цивільному процесі.
6. Участь у цивільному процесі третіх осіб.
7. Законне представництво у цивільному процесі.
8. Юрисдикція цивільних судів.
9. Позовна заява у цивільному процесі.
10. Докази в цивільному процесі.
11. Експертиза в цивільному процесі.
12. Сутність і значення судового рішення.
13. Особливості розгляду справ окремого провадження.
14. Особливості розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
15. Розгляд судом справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
16. Розгляд судом справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.
17. Розгляд судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою.
18. Розгляд судом справ про усиновлення.
19. Розгляд судом справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.
20. Розгляд судом справ про визнанням спадщини відумерлою.
21. Право апеляційного оскарження та порядок його здійснення. Форма і зміст апеляційної скарги.
22. Розгляд цивільної справи судом апеляційної інстанції.
23. Повноваження суду апеляційної інстанції
24. Порядок розгляду справи в суді касаційної інстанції.
25. Підстави до скасування або зміни рішення в касаційному порядку.
26. Повноваження касаційної інстанції.
27. Оскарження ухвал суду першої інстанції.
28. Визнання та виконання рішень іноземних судів

Вимоги до написання індивідуального завдання

1. мова написання – українська, у науковому стилі;

2. загальний обсяг роботи 12-18 арк. формату А-4, текст розміщається з одного боку сторінки;

3. текстові вимоги: редактор – Word; шрифт – Times New Roman, чорний колір, 14 кегель, через 1,5 інтервал; поля: зверху – 2 см, знизу – 2 см; зліва – 3 см, справа – 1,5 см, книжковий формат, нумерація сторінок у верхньому правому куту;

4. обов'язкові посилання у тексті завдання на використані джерела: у квадратних дужках вказується номер джерела за списком та номер сторінки в ньому (за наявності), де викладена відповідна інформація. Дужки проставляються безпосередньо за текстом, якого стосується посилання. Наприклад: «автор вважає, що ... / викладається зміст думки/ [1, с. 2-3]»; цифри «1» в даному прикладі – це номери, під якими розміщені зазначені роботи у списку використаних джерел, «с. 2-3» – номери сторінок;

5. в посиланнях на наукові статті, опубліковані у збірниках наукових праць, періодичних виданнях тощо обов'язково зазначається прізвище автора та назва праці, назва видання, рік, номер випуску, сторінки, на яких розміщено дану працю;

6. запозичення чужих думок без посилання на автора не дозволяється;

7. положення роботи мають бути сформульовані на основі чинних нормативно-правових джерел;

8. за пропуск строку подання та ідентичність тем індивідуального завдання додатково знімається 5 балів.

Нормативний матеріал, наукову, навчальну та іншу спеціальну літературу за темою індивідуального завдання студент підбирає самостійно. Застаріла наукова та нормативно-правова база може використовуватися у контрольній роботі тільки в якості порівняльного елементу.

Тема індивідуального завдання обирається студентом за порядковим номером у вищенаведеному переліку тем, та має співпадати з першою літерою прізвища студента за українським алфавітом (А – 1, Б – 2, В – 3, Г – 4, Д – 5, Е – 6, Є – 7, Ж – 8, З – 9, І – 10, К – 11, Л – 12, М – 13, Н – 14, О – 15, П – 16, Р – 17, С – 18, Т – 19, У – 20, Ф – 21, Х – 22, Ц – 23, Ч – 24, Ш – 25, Щ – 26, Ю – 27, Я – 28).

7. Методи навчання

Застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні – описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;

2. наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків (за наявності);

3. практичні – формування вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

8. Методи контролю

Елементи проблемних лекцій, проблемна лекція з елементами дискусії, елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі), індивідуальні завдання для самостійної роботи, самостійна робота пошукового характеру, вирішення проблемних завдань, методи активного навчання (ділова гра, розігрування ролей, аналіз конкретних ситуацій).

Поточний контроль (усний та письмовий), контрольна робота, яка проводиться у вигляді комплексних завдань із тестами та відкритими питаннями (загальна сума балів за правильно виконані тестові завдання – 10 балів, залік (проводиться шляхом відповіді на відкриті питання або в форматі відповіді на тестові завдання – 1 вірна відповідь дорівнює 1 балу; загальна сума балів – 40 балів).

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні підсумкового контролю з навчальної дисципліни, складає 40. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання, які виносяться на складання поточного та підсумкового контролю

1. Цивільний процесуальний порядок захисту майнових та особистих немайнових прав та інтересів громадян і організацій, що охороняються законом.
2. Поняття, ознаки та загальна характеристика правосуддя в Україні.
3. Поняття , предмет, метод і система цивільного процесуального права.
4. Поняття принципів цивільного процесуального права.
5. Система принципів цивільного процесуального права
6. Принцип верховенства права у цивільному процесі.
7. Принцип змагальності сторін;
8. Принцип диспозитивності цивільного судочинства;
9. Принцип гласності судового процесу
10. Поняття та класифікація учасників судового процесу.
11. Права та обов'язки учасників процесу (зловживання процесуальними правами)
12. Сторони у цивільному процесі.
13. Участь у справі кількох позивачів або кількох відповідачів.
14. Участь у справі представника. Законні представники.
15. Треті особи у цивільному процесі.
16. Помічник судді.
17. Секретар судового засідання.
18. Свідок як учасник судового процесу.
19. Експерт як учасник судового процесу
20. Експерт з питань права як учасник судового процесу
21. Спеціаліст як учасник судового процесу
22. Перекладач у судовому процесі
23. Поняття та види підсудності у цивільному процесі.
24. Наслідки порушення правил підсудності.
25. Передача справи з одного суду до іншого.
26. Поняття та види процесуальних строків, їх обчислення.
27. Продовження та поновлення процесуальних строків.
28. Поняття та види судових витрат.
29. Розподіл судових витрат між сторонами
30. Докази: поняття, види та вимоги, яким повинні відповідати докази.
31. Показання свідків
32. Письмові докази
33. Речові докази
34. Електронні докази
35. Висновок експерта
36. Позов та право на пред'явлення позову
37. Види письмових заяв учасників справи:поняття та загальна характеристика
38. Позовна заява
39. Відзив
40. Відповідь на відзив
41. Заперечення
42. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву
43. Порушення цивільної справи, як стадія цивільного процесу
44. Відкриття провадження у справі
45. Підготовче провадження
46. Поняття та значення стадії розгляду справи по суті.
47. Відкриття розгляду справи по суті

48. З’ясування обставин справи та дослідження доказів
49. Судові дебати та ухвалення рішення.
50. Поняття та види судових рішень
51. Ухвала як вид судового рішення
52. Рішення суду. Вимоги до змісту рішення суду.
53. Поняття і сутність наказного провадження і судового наказу.
54. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ
55. Поняття окремого провадження та порядок розгляду справ окремого провадження
56. Розгляд судом справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
57. Розгляд судом справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності
58. Розгляд судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою
59. Розгляд судом справ про усиновлення
60. Розгляд судом справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення
61. Розгляд судом справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред’явника та векселі
62. Розгляд судом справ про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність
63. Розгляд судом справ про визнання спадщини відумерлою
64. Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку
65. Розгляд судом справ про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу
66. Розгляд судом справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб
67. Поняття та суть апеляційного провадження. Право на апеляційне оскарження.
68. Строк апеляційного оскарження та порядок подання апеляційної скарги.
69. Відмова у відкритті апеляційного провадження.
70. Відкриття апеляційного провадження
71. Закриття апеляційного провадження
72. Підготовка розгляду справи
73. Розгляд справи по суті у суді апеляційної інстанції
74. Касація: поняття, суб’єкти, об’єкти, предмет та строк оскарження.
75. Касаційна скарга.
76. Відкриття касаційного провадження.
77. Касаційний розгляд.
78. Суть перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Поняття та види нововиявлених обставин
79. Строк та порядок подачі заяв про перегляд судового рішення за ново виявленими або виключними обставинами.
80. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами
81. Розгляд заяви про перегляд рішень за нововиявленими або виключними обставинами.
82. Провадження у справах за участю іноземних осіб: загальні положення
83. Зміст і форма судового доручення про надання правової допомоги
84. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.
Кількість балів за залік – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \text{ X 8 (вісім)}$$

Примітка:
∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.
∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 10 балів
Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль	Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Залік	Сума
Т1-Т16					
∑40	10	10	60	40	100

Для допуску до складання заліку здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов’язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов’язаний

зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Кількість отриманих балів	Критерії отримання відповідної кількості балів

0 балів	робота не зараховується; студентом не дотримано визначених вимог, тематика роботи не розкрита взагалі, не використано міжнародні джерела; студент не орієнтується в тематиці роботи та не може відповісти на жодне з поставлених питань
1-6 балів	робота не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються; при виконанні роботи використано менш ніж 10 джерел, не використано міжнародні наукові джерела; в роботі відсутні посилання на використані джерела, тема роботи розкрита однобічно, відсутня логічність викладення матеріалу; не дотримано структури роботи; в роботі допущено суттєві граматичні та/або стилістичні помилки; студент не відповів на переважну більшість поставлених питань
7-9 балів	робота виконана на належному теоретико-практичному рівні; дотримано вимоги, які висуваються до написання роботи, робота належним чином структурована, але в недостатній мірі проаналізовані наукові джерела та відсутній творчий підхід до виконання поставлених завдань, допущено незначні порушення логічності та/або систематичності викладення матеріалу; допущено незначні неточності в оформленні роботи; студент відповів на усі поставлені питання
10 балів	робота виконана на високому науково-практичному рівні; в роботі продемонстровано високій рівень знань та творчого осмислення отриманих результатів дослідження; не допущено помилок при оформленні роботи; студент відповів на усі поставлені питання

Критерії оцінювання контрольних та залікових робіт

Контрольна та залікова роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань, залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п’ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90-100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

Правові акти:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text

3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19.

4. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17.

5. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7-93. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93.

6. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80.

Підручники, навчальні посібники, монографії

1. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: моногр. Х.: Право, 2010.

2. Комаров В.В. Позовне провадження: моногр. Х.: Право, 2011. 347 с.

3. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. К.: Істина, 2010. 488 с.

4. Васильєв С.В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Х.: Еспада, 2010. 464 с.

5. Луспеник Д.Д. Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці. Харків юридичний, 2005. 432с.

6. Луспеник Д.Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.

7. Судові прецеденти щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ. Х.: Просвіта, 2010. 232 с.

8. Васильєв С. В. Цивільний процес. Підручник. К.: Алерта, 2019. 506 с.

9. Тетарчук І. Цивільне процесуальне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Центр учбової літератури. 2021. 232 с.

10. Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера, А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 728 с.

11. Цивільне право і цивільний процес: підготовка до атестаційного екзамену: навч. посібник/уклад.: колектив укладачів. ХНУ імені В.Н. Каразіна. Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. 458 с.

12. Цивільний процес : навч. посіб. для підгот. до іспитів / [М. В. Жушман, Т. А. Цувіна, О. І. Попов та ін.] ; за заг. ред. К. В. Гусарова. Харків : Право, 2024. 288 с.

13. Цивільний процес: підготовка до підсумкового контролю: навч. посібник/уклад. О.А. Устименко, О.М. Волощенко, М.В. Гура. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2025. 229 с.

Допоміжна література

1. Бичкова С.С. Зустрічний позов як цивільна процесуальна форма захисту інтересів відповідача. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 2. С. 25-29.

2. Бичкова С. Спеціаліст як новий учасник цивільного процесу. *Підприємництво, госп-во і право*. 2006. № 10. С. 25-28.

3. Васильев С.В. Підзаконні акти у системі джерел цивільного процесуального права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.* Сер.: Право. 2009. Вип. 1 (5). С. 80-85.

4. Васильєв С.В. До питання про систему джерел цивільного процесуального права України. Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. інф. [присвяч. пам'яті професора О.А. Пушкіна] (22 травня 2010 р.). Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2010. С. 295-297.

5. Васильєва-Шаламова Ж.В. Участь у цивільному процесі експерта та спеціаліста. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2008. № 5. С. 45-47.

6. Волощенко О. М. Модернізація та функціонування принципів цивільного процесуального права в умовах процесів Євроінтеграції. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.* Серія Право. 2024. № 37. С. 105–111. URL: https://periodicals.karazin.ua/law/issue/view/1417.

7. Волощенко О. М. Окремі аспекти доказування у розгляді та вирішенні справ про визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію знаку для товарів і послуг. *Юридичний електронний журнал*. 2024. № 4. С. 130–132. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2024/29.pdf.

8. Волощенко О. М. Деякі аспекти модернізації принципу Верховенства права у цивільному процесуальному праві. *Цілі сталого розвитку в аспекті зміцнення національного та міжнародного правопорядку*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя-Львів-Одеса-Ужгород-Харків-Чернівці, 27 жовтня 2023 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 75–77. URL: https://law.karazin.ua/resources/doks2021/nauka/repozitary/Konferentsiia_27-10-2023_Zbirka_tez_oryhinal-maket.pdf.

9. Волощенко О. Загальна характеристика елементів принципу пропорційності у розрізі судової практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини. *Юридичний електронний журнал*. 2024. № 12. С. 90–92. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2024/20.pdf.

10. Волощенко, О. (2025). Удосконалення способів захисту права інтелектуальної власності у розрізі практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* Серія «Право», (39), 170–176. URL: https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-16

11. Волощенко О. М. Практичні аспекти реалізації принципу диспозитивності у цивільному процесі. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 100-й річниці від дня народження О.А. Пушкіна (м. Вінниця, 23 травня 2025 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. правових наук України; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Вінниця: ХНУВС, 2025. С. 135–137.

12. Волощенко, О. (2025). Інструменти та прийоми захисту об’єктів права інтелектуальної власності у розрізі практики Верховного Суду. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»,* (40), 104-110. URL: https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-10.

13. Комаров В.В. Суб’єкти цивільного процесуального права. Курс лекцій Х.: Юрид. ін-т., 1990. 52 с.

14. Легуша С. Правова діяльність як категорія права. *Право України*. 2006. № 1. С. 20-25.

15. Луспеник Д.Д. Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). Х.: Харків юридичний, 2015. 494 с.

16. Мельник А.С. Поняття, особливості джерел процесуального права. *Актуальні проблеми політики*. 2014. № 54. С. 364-374.

17. Пасайлюк І. В. Щодо визначення поняття «іноземна особа» за національним та міжнародним законодавством у цивільному процесі. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників IV-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 7 грудня, 2018 р.). Львів, 2018. С. 125-128.

18. Пасайлюк І.В. Іноземці та особи без громадянства як свідки в цивільній справі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 5. С. 110–115.

19. Сліпченко О.І. Висновки експертів в справах про компенсацію моральної шкоди . Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 травня 2008 р.). Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2008. С.27-30.

20. Шадура Д.М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2009 рр.). Х. : Харків юрид. Т. 1: Загальна частина. 2010. 536 с.

21. Шадура Д.М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2010 рр.) Х. : Харків юрид. Т. 2 : Особлива частина. 2011. 664 с.

22. Ясинок М. Висновок експерта як доказ у справі щодо обсягу правосуб’єктності фізичних осіб . *Право України*. 2010. № 3. С. 65-69.

23. Лисюк, Я. Ю. Принципи цивільного судочинства як наукова проблема. *Часопис Київського університету права*, (2), 2023. С. 186–191. URL:https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.40

24. Боровик К.В., Резникова М.О. Проблемні питання розірвання шлюбу в судовому порядку. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 63-64. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/09/12.pdf

25. Сібільов Д.М. Добросовісна поведінка сторін у виконавчому провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2026. № 2. С. 97-100 URL: https://lsej.org.ua/2_2026/21.pdf

26. Бобко В. Г. Окремі питання доказування у цивільному судочинстві при розгляді справ про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 16. С. 100–103.

27. Скрипник В. Л., Слободяник Т. М. Визнання особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою в судовому порядку: окремі аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 82. С. 323–327.

Судова практика

1. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. N 9 URL : https://ips.ligazakon.net/

2. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. N 12 URL : https://ips.ligazakon.net/

3. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30.05.2008 р. URL : https://ips.ligazakon.net/

4. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. N 14 URL : https://ips.ligazakon.net/

5. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. N 2 URL : https://ips.ligazakon.net/

6. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 15.05.2006 р. URL : https://ips.ligazakon.net/

7. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. URL : https://ips.ligazakon.net/

8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27.02.2009 р. URL : https://ips.ligazakon.net/

9. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27.02.2009 р. URL : https://ips.ligazakon.net/

10. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2013 р. N 3 URL : https://ips.ligazakon.net/

11. Про судову практику в цивільних справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 вересня 2011 р. N 10 URL : https://ips.ligazakon.net/

12. Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня 2012 р. N 10 URL : https://ips.ligazakon.net/

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Судова влада України (офіційний портал): http://www.court.gov.ua
2. Конституційний Суд України: http://www.ccu.gov.ua
3. Верховний Суд: http://supreme.court.gov.ua/supreme
4. Єдиний державний реєстр судових рішень: http://reyestr.court.gov.ua
5. Законодавство України: http://zakon1.rada.gov.ua